

BESZÉLGETÉS HERMAN SÁNDORRAL

Herman Sándor 52 éves egyetemi docens, a közgazdaságtudomány kandidátusa. A Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán a Statisztika és Demográfia tanszéket vezeti kilenc éve. Sok egyéb társadalmi funkciója mellett 2003 őszétől a Magyar Statisztikai Társaság (MST) elnökévé választották. Herman Sándorral a statisztika felsőoktatásának átalakulásáról, az MST arculatáról, valamint arról beszélgettünk, hogy milyen szerepet tölthet be ez a szervezet a statisztika népszerűsítésében és oktatásának előmozdításában.

Hogyan látja a PTE KTK Statisztikai és Demográfiai tanszékének vezetőjeként a statisztika oktatás helyzetét?

Örvendetes tény, hogy a statisztika fontosságát egyre több tudományág elismeri, a felsőoktatásban pedig a megfelelő karok, szakok, intézetek is felismerik szerepét, és ez egyre több feladatot ró a statisztikai képzésre. Ez a változatos igényrendszer egyfelől felértékel, másfelől kihívás is, hiszen a sokrétű igényeknek nagyon nehéz egyszerre megfelelni. Az integrált tudást átadni kívánó sokkarú egyetemek, a kreditrendszer és a Bolognai Nyilatkozat megteremti az ekvivalencia lehetőségét az oktatásában.¹

A Bolognai Nyilatkozat elvárásként fogalmazza meg, hogy már az első fokozat (bachelor) is a gyakorlatban hasznosítható tudást adjon. Ez nem könnyű feladat. Az

¹ Az Európai Unió országai oktatási miniszterei 1999-ben Bolognában megállapodtak egy közös európai felsőoktatási képzési rend elveiben. Ennek egyik eleme a kétszintű oktatás, azaz az, hogy a hallgatók az első három év elvégzése után szakképzést is adó alapdiplomát kapnak (bachelor fokozat), másik lényeges pontja pedig az, hogy összeurópai szinten töreksenek a tárgystruktúra és az egyes tárgyak tartalmának standardizálásával a különböző egyetemek közötti átjárhatóságot biztosítani.

átjárhatóság érdekében harmonizálni kell az eddig gyakorlatközpontú főiskolai és az elméleti megalapozást nyújtó előre tervezetten ötéves egyetemi képzést adó szinteket. Hasonló a dilemmánk a történelemtanításához az általános (klasszikus 8 osztályos) és a középiskolai (klasszikus 4 osztályos) képzésben. Kétszer végig veszik a történelmet az ókortól a legújabb korig. Nem megoldás, hogy a bachelor fokozatban tanítunk leíró statisztikát és bevezetést a következtetési statisztikába, és az elmélyülést majd megadjuk a master szinten. És ekkor még nem érintettük azt a problémát, hogy azonos ismeretet kapjon a közgazdász, a jogász, a szociológus, a pszichológus stb. Ezek nagyon nehéz, és egyelőre nyitott kérdések, melyek megoldásához a nyugat-európai országok igen eltérő gyakorlata sem kínál automatikus segítséget. A szakmai fórumok sok munkájára, és erőfeszítésére van szükség ezeknek a kérdéseknek a megoldásához. Az út elején járunk. A probléma rész megoldását adhatja az az örvendetes tény, hogy a statisztikaoktatás tervezetten (lásd Nemzeti Alaptanterv – NAT) nagyobb súlyt kap a középiskolákban, és a statisztika alapismereteinek

oktatását már az általános iskolákban meg kell kezdeni. Ez a körülmény nagy segítség az előbb felvetett probléma megoldásához.

Mi a véleménye a tömegoktatásról, különös tekintettel a statisztika oktatására?

Bár megjelentek felméréseken alapuló elemzések, amelyek minőségromlást is jeleznek a magyar alap- és középszintű oktatásban, saját húszéves felvételiztető tapasztalataim ezt nem igazolják, az alapvető gondot nem az általános „minőségromlás” jelenti, illetve jelentené. Tudomásul kell venni azonban azt, hogy csökkenő létszámú kohorszok mellett a felsőoktatásban részt vevők aránya – kiemelten a gazdasági területen – a többszörösére nőtt, és tárgyekvivalencia ide, bolognai folyamat oda, ez a valóság. Statisztikai törvényszerűség, hogy az emberi képességek és adottságok – mérhető tulajdonságainkat vizsgálva – normális eloszlást követnek. A középiskolai és a felvételi értékelés ad valamiféle rangsort. Önámítás, hogy a kohorsz harmadik negyedik, ötödik decilise ugyanúgy terhelhető, mint az első kettő.

Ha ez így van, akkor ezt az oktatásban is figyelembe kell venni. Több mint negyedszázados tapasztalatom van a statisztikai felsőoktatásban. Oktattam és vizsgáztattam egyetemi és főiskolai szinteken, OKJ-tanfolyamokon, MBA-képzésben is. Tizenöt-húsz éve megfigyelhető egy sajátos tendencia: ha 100 százaléknak vesszük az ún. egyetemi szinten leadandó statisztikai ismeretanyagot, akkor a főiskolai szint körülbelül 50 százalékot; az OKJ-s tanfolyam, illetve jogelődjei 20 százalékos körüli tudást kértek számon. Napjainkban az arányok 100, 80 és 40 százalékra módosultak, természetesen ez szubjektív becslés. A tankönyvírók és az oktatásszervezők reagálása logikus, erre kényszeríti őket a

tárgyekvivalencia egyre erősödő igénye és a bolognai folyamat kényszerítő hatása. Természetesen ez szükségszerű kompromisszumokat jelent a ténylegesen oktatott és számonkért anyag között. Egy pillanatig sem állítom azonban, hogy a hallgatói létszám növekedéséből nem származnak hasonló problémák a statisztika egyetemi szintű képzésében.

Fel tudja-e oldani a mennyiség-minőség problémáját, ismeri-e a választ a tárgyekvivalencia és a bolognai folyamat kihívására?

Tanszékünkön folyamatosan gondolkodunk ezeken a problémákon. Ez a kérdéskör nagyon összetett. Ha tudnám a választ, akkor azonnal megírnám egy tanulmányban, jelentkeznék szakértőnek az illetékes minisztériumnál. Sajnos ezt nem tehetem, e feladatok megoldásakor az egész statisztikusszakma bölcsességére és tapasztalatára van szükség.

Mi a véleménye az új oktatási formákról, ugyanis a statisztika oktatásában a számítógépes szoftvertámogatott formák erősödnek, és nő az ún. távoktatás szerepe?

Különösen a másoddiplomás képzésnél, a speciális ismereteket adó választható tárgyaknál nő ezen új oktatási formák jelentősége. Nem vitatható hatékonyságnövelő, választékbővítő szerepük, de a közvetlen emberi kapcsolat oktató és oktató között továbbra is nagyon fontos. Teljes elhagyása gépiessé, automatizálttá tenné a képzést, és ne feledjük, a hagyományos oktatási formáknál a hallgatók is inspirálják egymást, közvetve ők is segítik egymás képzését.

Véleménye szerint hogyan ítélik meg a hallgatók a statisztika tárgyat?

Negyedszázadon át mentegetőzve mutatkoztam be az első előadáson/gyakorlaton. „Tisztában vagyok vele, kedves kollégák, hogy mi egy sokak által nem kedvelt ún. szűrő tárgy vagyunk, de mindent el fogok/fogunk követni, hogy az ellenérzések tompuljanak, és tárgyunk hasznosságáról meggyőződjenek” – mondtam. Idén már másképpen volt. „Kedves kollégák, a mentegetődzésnek vége” – fejthettem ki. Korábban választható tárgyainkra a minimális 15 fő helyett első körben jelentkezett 10–12 fő, aki rábeszélte még 3–5 főt, hogy elinduljon a kurzus. Ma már egyes tárgyainkra többszörös a túljelentkezés, több oktatót kellett ezekre beállítanunk, több számítógépes terem-kapacitást kellett kérnünk. A 300 fős évfolyamok egyharmada választja önként a statisztika tárgyat. A választható tárgyak között vannak színes, könnyedebb, bölcsész jellegű konkurens tárgyak is, ahol – teljesen érthető módon – nem a teljes skálán működik az ötfokozatú értékelési rendszer. Nálunk talán egy hármassért is többet kell dolgozni. Igaztalanok tehát azok a vélemények, hogy az egyetemi hallgatók meghatározó többsége a legkönnyebb ellenállás irányában munkaminimalizálással szeretne diplomát kapni. Egyre többen felismerik, hogy a munkaerőpiacon a tényleges tudás számít. Megéri egy hármassal „rontani” az átlagot, ha azáltal hasznos, konvertálható tudást kap.

Sok hallgató felismerte, hogy a statisztikai ismeretanyag gyors sikereket nyújthat a szakmai előmenetelnél. Egy jól felkészült hallgatónak egy nagyobb cégnél, intézménynél már az egyhónapos szakmai gyakorlaton is lehetősége nyílik például egy bérregressziós vizsgálatra, legalábbis annak előkészítésére. Azaz érdemben segíteni tudja a konkrét terület döntéshozóit. Szer-

vezési kérdéseknél, a vállalati, számviteli, információs rendszernél, a marketingstratégia kialakításánál, hosszabb időszak alatt, nehezebben megszerezhető „terepismeret” szükséges.

Összefoglalóan kijelenthetem, hogy tárgyunk hallgatói értékelését illetően optimista vagyok.

Hogyan ítéli meg a Magyar Statisztikai Társaság elnökeként a Társaság szerepét a tudomány-oktatás-gyakorlat erőterében?

Úgy érzem, a társaság alapvető feladata az integrálás és a koordináció. A statisztikáért mint tudományért elsősorban a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága a felelős. Ez a huszonegynéhány fős testület nem egy elefántcsonttoronyba visszavonuló, a gyakorlattól távoli tudótestület, hanem nyitott, a gyakorlati problémák iránt is elkötelezett grémium. Keresi és tartja is a kapcsolatot társaságunkkal, amit számos közös akció és együttes ülés, valamint folyamatos konzultáció jellemez.

A statisztika gyakorlata egyértelműen és meghatározóan a Központi Statisztikai Hivatalhoz kötődik. A Hivatalból kerül ki a több mint 600 fős Társaság tagjainak többsége. Az a látványos gesztus, hogy hat évi alelnökség után személyemet jelölte és fogadta el elnöknek a Társaság, jelzi, hogy a KSH nem akar „rátelepedni” az MST-re, hanem autonóm, független intézményként ismeri el, és számos fontos feladat megoldását várja tőle a statisztikus társadalom érdekében.

Megítélése szerint politizálhat-e az MST?

A magyar társadalom meglehetősen át-, sokak szerint túlpolitizált. Tizennégy esztendő kevés, hogy maradéktalanul magun-

kévé tegyük a demokratikus gondolkodásmódot. Meggyőződésem szerint az MST-nek kell politizálni, de nem szabad pártpolitizálnia. A megfontolt politikai erők többsége nem vonja kétségbe a statisztikusok szakmai tisztességét, de helyenként és időnként mindkét politikai oldalról megfogalmazódnak – megítélésem szerint nem megalapozott – bírálatok is. Az MST-nek, ha szükséges, ilyen esetekben állást kell foglalnia.

Elnöki pozícióját fel tudja-e használni a statisztika oktatásának előremozdítására?

Irigykedve hallottam kedves kari kollégámtól, *Reketye Gábor* tanszékvezető professzor úrtól, hogy a marketingoktatók országos egyesületet alakítottak tárgyuk elismertetésére és érdekvédelme biztosítására. Tovább gondolkozva rájöttem, hogy a statisztikát oktatók még kedvezőbb helyzetben vannak. Már van egy nagymultú, nagyszámú tagsággal rendelkező szervezetük: az MST. Sok más célkitűzése mellett, meghatározóan fontos feladata a statisztika oktatásának menedzselése, érdekeinek védelme.

Ez azt is jelenti, hogy alapvetően át kívánja formálni az MST arculatát?

Erre nincs szükség. Az MST eddig is fontosnak ítélte az oktatás kérdését. Elődöm, kedves barátom, *Soós Lőrinc* úr (korábbi elnök) azt a felajánlást tette, hogy az MST fórumot biztosít a statisztika oktatása aktuális kérdésének megtárgyalására. Hat évig voltam a Társaságban alelnök, és nem éreztem semmiféle alárendeltséget a vezetésben, amikor javaslatokat fogalmaztam meg. Az elnökség, *Laczkó Éva* főtitkárszszonnyal együtt, összhangban, példás kollegiális egyetértésben működött. A Társa-

ságnak kialakult intézményrendszere, és működési struktúrája van. A kollektív döntéshozatal kizárja, hogy a valamennyire személyemhez köthető oktatás indokolatlan előnyt kapjon.

Végezetül személyes terveiről, ambícióiról kérdezem.

Ha 25 évvel ezelőtt valaki azt jósolta volna nekem, hogy 50 évesen a névjegye-men az áll, hogy a PTE KTK tanszékvezető egyetemi docense és a Magyar Statisztikai Társaság elnöke vagyok, akkor ezt nem hiszem el. Én büszke vagyok e két címre, és e két feladatkörrel boldog és megelégedett; ezt a szintet életem csúcspontjának tekintem. Olyannyira, hogy három ciklusnyi tanszékvezetés után erre a címre már nem is pályáztam, és 2004. július 1-jétől átadom a tanszékvezetés feladatát, kedves kollégámnak és barátomnak, *Rappai Gábornak*, aki fiatalos lendülettel fogja érdekeinket érvényesíteni.

Tanszékünk vezetése nem nehéz feladat. Mind a négy aktív tagja alkalmas lenne tanszékvezetőnek. *Hoóz István* professzor emeritus, nagy elődöm, nyugdíjas-ként továbbra is meghatározó tagja tanszékünknek. Mindig is megosztottuk a feladatokat, és az egész kar által elismert példás harmóniában és kollegiális kapcsolatban végeztük munkánkat, a hivatalos munkahelyi kapcsolatokat túllépő baráti együttműködésben. Tanszékünk erénye, hogy szinte minden egyes tagja, az oktatási tevékenység mellett, feladatokat vállalt a gyakorlatban is, mégpedig egyes életpályaszakaszokon igen intenzíven. Kilencéves tanszékvezetői működésem kulcsszava az együttműködés. Együttműködés a tanszéken belül, a kar többi tanszékével és más meghatározó intézményekkel. Alapvetően fontos volt számunkra a KSH-val való együttműködés, amely már Hoóz professzor úr irá-

nyitása alatt megkezdődött. *Nyitrai Ferencné dr.* professzorasszony, karunk díszdoktora, annakidején felelősségteljes munkája mellett is vállalta, hogy induló tanszékünkön előadásokat tartva segítse megerősödésünket. Meghatározó szakmai segítséget kaptunk a KSH-ban dolgozó más szakemberektől is. Kiemelem *Marton Ádám* és *Szilágyi György* szakmai támogatását. Szoros és intenzív kapcsolatot tartottak és tartunk az akkori Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem és jogutódja statisztikai tanszékével. A rendszeressé vált közös tanszéki értekezleteken sok segítséget kaptunk tapasztaltabb kollégáinktól, elsősorban *Vita László* és *Hunyadi László* tanszékvezető professzor úraktól. Összekötő kapocs volt a két tanszék együttműködésében az itt nevelkedett *dr. Hajdu Ottó* docens úr, aki később Budapesten folytatta szakmai tevékenységét. Sok szeretettel gondolunk a statisztika két meghatározó egyéniségére (akiket csak úgy emlegetnek: *Köves–Párnicky*). *Köves Pál* professzor úr még ma is sokat segít tanácsaival. Szeretettel és megbecsüléssel emlékezünk *dr. Mundruczó György* kollégánkra, aki fiatalon eltávozott körünkből, és évekig tanított Pécsen.

Végezetül még engedjenek meg egy személyes vallomást. Feleségem és jómagam, valamint mindkét gyermekem karunk hallgatója volt, illetve jelenleg hallgató. Ebből persze két következtetés is levonható. A család nagyon egyoldalúan és fantáziátlanul gondolkodik, illetve a család hűségesebb a Karhoz. Személyesen munkaviszonyban is állok Karunkkal és Karunk több mint negyedszázada az egyetlen munkáltatóm. Mindezekre tekintettel félig tréfásan felvettem *dr. Dobay Péter* dékán úrnak, hogy a Kar alapítsa meg, és családomnak ítélje oda a Karhoz leghűségesebb család címet. A dékán úr fontolgatja javaslatomat, és ezen a területen már egy elismerő gesztust is tett. Noha Komárom megyéből származom, de Baranyát és Pécsen második szülőföldemnek tekintem, ahol ragaszkodom lakásomhoz (ha költöztem is csak 300 méteres körzetben), barátaimhoz és kollégáimhoz. Lehet, hogy ez statikusnak tűnő szemlélet, de engem megelégedettséggel tölt el.

Köszönöm a beszélgetést, és további sikeres munkát kívánok.

Dr. Sipos Béla